

УДК 378.141

О.Є. РІХТЕР

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ, Харків

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядається проблема підвищення якості професійної підготовки студентів економічних спеціальностей. Принцип інтеграції спеціальних дисциплін та іноземної мови обґрунтовується як один з основних при розробці методики навчання спеціалістів даного профілю.

Ключові слова: педагогічна система вищого навчального закладу, управління навчальною діяльністю, професійна підготовка студентів економічних спеціальностей.

Постановка проблеми. У педагогічній науці сьогодні триває пошук нових ефективних шляхів удосконалення навчального процесу у вищому навчальному закладі. Навчання – один із найдавніших видів людської діяльності, однак протягом усієї його історії сутність цього процесу залишається незмінною, виявляючись у взаємодії викладача й студента. Глобалізація відносин України зі світовим співтовариством потребує постійного росту якості фахівців у галузі економіки. Аналіз останніх досліджень [2; 3; 5-7] показує, що проблему ефективної організації навчального процесу, яка пов'язана з підвищенням якості професійної підготовки студентів економічного профілю, остаточно не розв'язано.

Формулювання цілей статті. Виділення особливостей професійної підготовки фахівців у галузі економіки, а також обґрунтування принципів методики навчання економічних дисциплін, які сприятимуть підвищенню якості професійної підготовки в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка, як один з компонентів змісту освіти, спрямована на формування умінь здійснювати певні види професійної діяльності, постійний розвиток професійного інтересу, здібностей та якостей особистості. Основними компонентами змісту підготовки студентів економічних спеціальностей є: знання; уміння і навички; досвід творчої діяльності, а також емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу [4]. Уміння як «здатність учнів

застосовувати знання» [1, с.98] є одним із головних компонентів, з яких складається процес підготовки студентів економічних спеціальностей. Уміння характеризуються здатністю проводити відбір знань, необхідних для рішення задачі; виділяти орієнтири для побудови плану рішення, складати програму дій, перетворень, що ведуть до рішення задачі; успішно проводити самі перетворення; здійснювати контроль результатів відповідно до поставленої мети і коригувати на цій основі весь описаний процес [1, с.98].

Уміння складають основу виконання конкретних професійно значущих видів діяльності. Якість сформованості умінь характеризує майстерність фахівця у галузі економіки. До групи діяльнісних умінь відносять дидактичні, організаційно-методичні, комунікативні, прогностичні та гностичні уміння. Групу операціональних умінь складають організаційно-технологічні, операційні, конструктивно-технічні уміння. Виходячи з даної класифікації умінь майбутнього фахівця, можемо дійти висновку, що в процесі навчання відбувається формування як діяльнісних, так і операціональних умінь.

Однією з актуальних проблем змісту навчання студентів економічних спеціальностей є проблема інтеграції навчальних дисциплін і розвитку міжпредметних зв'язків. Аналіз навчальних програм і планів показує, що інколи трапляються випадки повторювання тем у програмах взаємопов'язаних дисциплін, що веде до втрати навчального часу. У свою чергу, наявність міжпредметних зв'язків підвищує якість засвоєння знань студентами, проте вони не завжди чітко виражені. Таким чином, формування змісту дисциплін може ґрунтуватися на інтеграції певних дисциплін з метою економії навчального часу, а також конкретизації понять окремих дисциплін, які є взаємопов'язаними.

Особливістю навчання майбутніх фахівців у галузі економіки та банківської справи є формування в студента уміння працювати закордонними клієнтами, опрацьовувати розрахункову документацією та вести ділову кореспонденцію іноземною мовою [3]. Неточності перекладу в документації, відмінності в перекладі спеціальних термінів можуть призвести до серйозних помилок. У зв'язку з цим знання професійної іноземної термінології може бути віднесено не тільки до завдань дисципліни «Іноземна мова», що не входить у цикл професійної підготовки фахівця, але й до завдань економічних дисциплін. Саме тому інтеграція змісту спеціальних дисциплін і іноземної мови є необхідним чинником підвищення якості підготовки фахівців у галузі економіки. Викладання спеціальних дисциплін іноземною мовою може значно допомогти студентам у засвоєнні лексичного матеріалу, вирішити термінологічні неясності, що виникають у сфері міжнародної економіки.

Аналіз навчальних планів та програм показує, що іноземна мова вивчається студентами-економістами найчастіше на першому-другому курсах, у той час як спеціальні дисципліни починають викладатися в 3-4 семестрах навчання. Таким чином, розробляючи методiku навчання, важливо враховувати базові знання студентів не тільки зі спеціальних дисциплін, але також і з іноземної мови. Це уможливить застосування в процесі навчання спеціальних дисциплін нормативної документації іноземною мовою, наукових статей з питань міжнародної економіки, банківської сфери тощо.

Необхідно відзначити, що такий компонент змісту дисциплін економічного профілю, як досвід творчої діяльності потребує особливої уваги. Творчий рівень є невід'ємною складовою професійної діяльності майбутнього економіста та банкіра. Творча самостійність студента виявляється в сукупності взаємозалежних чинників: у наявності умінь і навичок, необхідних для самостійного творчого рішення завдань; у ставленні до процесу виробничої діяльності й у необхідності і здатності набувати нових знань й умінь для подальшого удосконалювання свого професій-

но-творчого досвіду. Таким чином, у викладанні дисциплін економічного профілю слід використовувати частково-пошукові та пошукові методи роботи зі студентами. Оволодіння досвідом творчої діяльності дозволить студентам самостійно працювати із документацією, вирішувати проблемні завдання, вдосконалювати набуті професійні уміння.

Основними формами навчання дисциплін економічного профілю є: лекції, семінари, лабораторні і практичні заняття, курсові проекти. Слід зазначити, що проблема зв'язку теоретичного навчання з практичним не є до кінця вирішеною. Практичні заняття – це така форма роботи зі студентами, яка допомагає майбутнім економістам послідовно закріплювати теоретичні знання, здобуті на лекціях. Основною умовою продуктивності такої форми навчання є попереднє ознайомлення студентів з теорією і наступним рішенням практичних завдань. Вирішуючи завдання, особливу увагу науково-педагогічний працівник має приділяти тому, щоб студент не просто правильно відповів, а запам'ятав механізм рішення. Залежно від рівня підготовки студентів і складності задач, вони можуть розв'язуватися або на дошці, або кожним студентом самостійно в робочих зошитах. У кожному конкретному випадку науково-педагогічний працівник має обирати оптимальні за рівнем складності завдання і, за необхідністю, підказувати студентам ефективніші методи рішення.

Навчання студентів економічних спеціальностей розглядається як процес управління навчальною діяльністю. Відповідно, використання дидактичних засобів згідно з етапами управління навчальною діяльністю студентів у процесі навчання сприятиме підвищенню ефективності підготовки фахівців. Зворотний зв'язок у процесі навчання здійснюється за допомогою контролю навчальних досягнень студентів. Основними формами контролю, які застосовуються при викладанні економічних дисциплін, є: поточний контроль, здійснюваний на кожному практичному занятті; періодичний, котрий здійснюється при проходженні кожного модуля навчальної дисципліни; а також підсумковий – по закінченні курсу. Дидактичні засоби управління іноземною мовою можуть використовуватись на всіх етапах управління навчальною діяльністю студентів економічних спеціальностей, а саме у процесі проектування майбутньої діяльності, безпосередньо під час проведення практичних занять, а також на етапі контролю та корекції.

Таким чином, з метою підвищення ефективності процесу навчання студентів економічних спеціальностей необхідно враховувати певні особливості навчання в процесі підготовки фахівців даного профілю. Так, у процесі розробки змісту конкретних тем спеціальних дисциплін важливо враховувати знання студентів з іноземної мови, оскільки в процесі вивчення цих дисциплін майбутній фахівець у галузі економіки та банківської справи повинен ознайомитися з великою кількістю міжнародної нормативної розрахункової документації, а також навчитися застосовувати її на практиці. Важливим етапом методики навчання економічних спеціальностей є професійна підготовка студентів на іноземній мові. Це допомагає значно підвищити професійний рівень фахівців, розвинути необхідні комунікативні та пошукові навички, які є вельми необхідними при роботі з закордонними клієнтами та розрахунковою документацією. Результатом даної підготовки студентів може бути виконання курсових робіт та захист дипломних проектів іноземною мовою. Важливою особливістю навчання економічних дисциплін є також велика кількість практичних і експериментальних задач, що пропонуються студентам у процесі навчання. На їх розв'язання мають бути спрямовані лабораторні і практичні заняття, до того ж необхідно розробляти оптимальний зміст і форму їх проведення, репродуктивні методи заміщати по можливості частково-пошуковими з метою розвитку самостійності і творчої активності студентів.

Необхідність використання іноземної мови як компонента змісту дисциплін економічного профілю є особливо важливим. Поняття, що мають міжнародне вживання, студент повинен засвоїти як рідною, так і іноземною мовами. Велика кількість термінів економічної сфери має англomовне походження. Поглиблене володіння англійською мовою, яке забезпечується не тільки у курсі викладання даної дисципліни, а також у курсі викладання спеціальних дисциплін, дасть змогу уникнути неточностей, що іноді виникають при перекладі нормативної документації, допоможе студенту самостійно здобувати знання з таких джерел, як Інтернет і закордонні наукові видання. Застосування дидактичних засобів управління з використанням іноземної мови є важливим принципом розробки методики навчання дисциплін економічного профілю.

Зміст методики включає дометодичний етап, що реалізується в процесі вивчення студентами дисципліни «Іноземна мова», а також безпосередньо методичний, який здійснюється під час вивчення дисциплін економічного профілю. Метою методики навчання дисциплін економічного профілю є оволодіння професійними знаннями й уміннями, а також розвиток творчого підходу до рішення практичних завдань та здатності удосконалювати здобуті знання й уміння в процесі професійної діяльності, чому в значній мірі сприятиме поглиблене володіння іноземною мовою.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, принцип інтеграції спеціальних дисциплін і іноземної мови та орієнтації на майбутню професію дають змогу значно підвищити рівень професійної підготовки фахівців у галузі економіки. Бажаним результатом застосування іноземної мови в процесі професійної підготовки студентів є оволодіння досвідом творчої діяльності, який характеризується умінням самостійно розробляти проекти розрахункової документації, самостійно знаходити необхідну інформацію за спеціальністю, аналізувати публікації закордонних фахівців у галузі економіки. Одним із перспективних напрямів дослідження є теоретичне обґрунтування основ методики підготовки майбутніх економістів, що забезпечить вільне володіння студентом спеціальною професійною лексикою не тільки рідною, але й іноземною мовою та значно підвищує рівень професійної підготовки.

Список використаної літератури

1. Долженко О. В. *Современные методы и технологии обучения в техническом вузе: Метод. пособие* / О. В. Долженко, В. Л. Шатуновский. – М. : Высш. шк., 1990. – 191 с.
2. Кабусь Н. Д. *Організація навчально-творчої діяльності старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09* / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2009. – 20 с.
3. Кузнецова І. М. *Форми міжнародних розрахунків: навч. посібник* / І. М. Кузнецова, Л. І. Чабак. – К. : УБС НБУ, 2008. – 118 с.
4. Лернер И. Я. *Дидактические основы методов обучения* / И. Я. Лернер. – М. : Педагогика, 1981. – 186 с.
5. Лузік Е. *Інтегративно-діяльнісний підхід як методологічна основа управлінської діяльності освітнім процесом у вищих технічних навчальних закладах* / Е. Лузік // *Вища освіта України*. – 2009. – № 1. – С. 113–118.
6. Левчишена О. *Вища школа України на сучасному етапі розвитку в контексті регуляторної політики держави* / О. Левчишена // *Освіта і управління. Науково-практичний журнал*. – 2009. – Т. 12. – № 2. – С. 17–23.
7. Саенко С. *Роль процесного управління в системі організаційно-економічних відносин українських ВНЗ III – IV рівнів акредитації* / С. Саенко // *Освіта і управління. Науково-практичний журнал*. – 2008. – Т. 11. – № 2–3. – С. 81–88.

Е.Е. Рихтер

Харьковский институт банковского дела УБС НБУ, Харьков

ПРОБЛЕМА ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

В статье рассматривается проблема повышения качества профессиональной подготовки студентов экономических специальностей. Принцип интеграции специальных дисциплин и иностранного языка обосновывается как один из основных при разработке методики обучения специалистов данного профиля.

Ключевые слова: педагогическая система высшего учебного заведения, управление учебной деятельностью, профессиональная подготовка студентов экономических специальностей.

O.Y. Richter

Kharkiv Institute of Banking UB NBU, Kharkiv

THE PROBLEM OF QUALITY IMPROVEMENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALITIES

The article deals with the problem of quality improvement of professional training of the students of economic specialties. The principle of special subjects and foreign language integration is grounded as one of the main principles while developing the methods of this profile specialist teaching.

Key words: pedagogical system of higher educational establishment, educational activities control, professional training of the students in economics.